

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNDE MÜZE DENEYİMİNİN ROLÜ

Fatma ÜNAL¹, Yunus PINAR²

ÖZ

Her deneyim insan yaşamında bir takım izler bırakır. Deneyimlerin yaşandığı yerlerden biri de müzelerdir. Çocukların eğitiminde müze ve sanat galerileri okul dışı eğitim ortamı olarak kullanılabilir. Bu çalışmanın amacı, etkili bir müze deneyimi sürecinin nasıl planlanması gerektiğinin ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, eğitim ortamı olarak müzelerin işlevi, müzelerde öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ve müze deneyimlerinin planlanmasında; müzeye gitmeden önce, müze ortamında ve müzeden döndükten sonra yapılacaklar ile müze eğitiminde/deneyiminde kullanılabilir yöntemler ilgili literatür çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışma müze deneyiminin çocuk eğitimi açısından önemi hususunda yazılmış bir inceleme ve alanyazın taraması olarak değerlendirilebilir. Bu değerlendirme makalesi, çocuk eğitimi bağlamında müze deneyimi konusunda mevcut bazı araştırmaların önemli sonuçlarını aktarmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular bir eğitim ortamı olarak, müzelerin ve çocukların müzedeki deneyimlerinin; çocukların gözlem, eleştirel düşünme, sonuç çıkarma, yaratıcılık gibi becerilerinin geliştirilmesinde son derece hassas ve önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müze, müze eğitimi, okul öncesi eğitim, çocuk, deneyim

Ünal, Fatma., Pınar, Yunus. "Çocuklarla Müze Deneyimi". *idil* 6.38 (2017): 2899-2917.

Ünal, F., Pınar, Y. (2017). Çocuklarla Müze Deneyimi. *idil*, 6 (38), s.2899-2917.

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD., funal(at)akdeniz.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD., yunuspınar(at)akdeniz.edu.tr

THE CRUCIAL ROLE OF MUSEUM-EXPERIENCE IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

ABSTRACT

Every experience we undergo leaves a trace in our life. Museums offer an opportunity to expose children to experience and explore new objects in a rich and educational environment. In the museum, children experience the world through material representations. The purpose of the present paper was to obtain a further understanding of planning an effective museum experience process. Planning a Museum Visit consists of several steps or phases – before the visit, during the visit and after the visit -. This study is an attempt to discuss the meaning and functions of museum and describe the learning process during the museum visits. This article can be thought of as a review of the literature on the place of museum-experience in childhood education. According to this review, studies on museum experience with particular focus on childhood education have shown some important results. The salient findings of this study revealed that museum as an educational environment and experiences of children in a museum play a highly sensitive and important role in helping children develop their skills in relation to the observation, critical thinking, deduction, creativity etc.

Keywords: Museum, museum education, preschool education, child, experience

GİRİŞ

“Deneyim; En acımasız öğretmen odur. Fakat en iyi öğretmen de odur” (Clive Staples Lewis, 1898-1963). Her deneyim insan yaşamında bir takım izler bırakır. Çeşitli deneyimlerin yaşandığı yerlerden biri de müzelerdir. Çocukların müzede edindikleri – özgür ve nitelikli deneyimlerin önemi – belki de, müzeden ayrılırken bir çocuğun (5 yaşında), arkadaşına söylediği şu cümlede anlam bulmaktadır. *“Benim annem hiç müzeye gitmedi. Onlara da anlatalım onlar da gitsin!”*

Toplumun her kesiminden farklı yaş ve deneyimlere sahip bireylere doğrudan ve dolaylı öğrenme olanakları sunan müzeler, Uluslararası Müzeler Konseyi (International Council of Museums, ICOM) tarafından, “toplumun ve gelişimin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma duygusu doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden uzak, bağımsız, sürekliliği olan kurumlar” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma bakıldığında; müzelerin, toplama, belgeleme, koruma, sergileme ve eğitim gibi farklı işlevleri olduğu görülmektedir. Günümüzde diğer işlevlerinin yanı sıra eğitim işlevlerini de önemseyen ülkelerde müzeler, farklı eğitim ortamları olarak en çok yararlanılan kurumlar olmuştur.

Müzelerin eğitim ortamı olarak önemini vurgulayan John Dewey’e (1859–1952) göre, önceki yaşam deneyimleri üzerine yapılanan müze deneyimlerinin, sorgulamalarla yeni ilgilerin oluşmasına, sorular sorulmasına yol açtığı böylece yaşama uyarlandığı belirtilmektedir (Hein, 2004).

Eğitim ortamı olarak müzeler çocuklara farklı öğrenme ortamları sunar. Müze ortamı çocuklara alternatif öğrenme yolları ile tanışma, gerçek nesnelere aktif bir şekilde çalışma olanağı sağlar. Çocukların gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunur. Müzelerde çocuklar ait olduğu kültürü öğrenir, farklı kültürleri tanırlar. Kültürel değerlerine sahip çıkma ve koruma bilinci edinirler. Müzeler çocukları geçmişle tanıştırır ve geçmişle günümüzü karşılaştırma olanağı verir. Aynı zamanda gelişimin ve değişimin kaçınılmaz olduğunu, geleceğin de bugünden farklı olacağını gösterir. Çocuklara tarihsel olaylar ve dönemlerin yaşam nesnelere ile ilişki kurma olanağı sağlar. Müzelerin böylelikle çocuklarda tarih bilincinin gelişmesine de yardımcı olacağı ifade edilmektedir (Abacı, 2003., Abacı, 2005., Abacı & Usbaş, 2011).

Toplama, belgeleme, koruma, sergileme gibi işlevlerinin yanı sıra eğitim işlevleri açısından da önem taşıyan müzelerden etkin ve verimli bir şekilde yararlanabilmek için dikkate alınması gereken hususlar bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, etkili bir müze deneyimi sürecinin nasıl planlanması gerektiğinin ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada eğitim ortamı olarak müzelerin işlevi, müzelerde öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ve müze deneyimlerinin planlanmasında; müzeye gitmeden önce, müze ortamında ve müzeden döndükten sonra yapılacaklar ile müze eğitiminde/deneyiminde kullanılabilecek yöntemlere ilgili literatür çerçevesinde yer verilmiştir.

1. Müzelerde Öğrenme

Müzelerde öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ziyaretçi öğrenme modelleri olarak belirtilen (Penna, 2007), “*bireysel öğrenmeler*” “*sosyo-kültürel öğrenmeler*” ve “*fiziksel ortamdaki kaynaklanan öğrenme*” modelleri ile açıklanmaktadır (Akt: Oruç & Altın, 2008, ss. 129-130). Bunlar;

Bireysel öğrenmeler: Müze ziyaretçileri geçmiş yaşantıları, ilgileri ve birikimleri ile müzeye gelmektedirler. Müzedeki bireysel öğrenmeler üç ögeyi içerir. Bunlar; “*müze ziyareti için güdülenme*”, “*ziyaretçilerin ön bilgileri*” ve “*anlam oluşturmaları*”dır. Tüm bu öğeler, ziyaretçilerin müzede nasıl öğreneceğini etkiler. Bireyler, farklı nedenlerle müze ziyareti için güdülenirler. Müze ziyaretlerinde “*işsel güdülenme*”, müzeden elde edilen kazanımı arttırmaktadır. Aynı zamanda, bireyin, müze kapsamı ile ilgili “*ön bilgileri*” de, öğrenmede önemli bir etkidir. Ziyaretçiler, müzede “*anlam oluşturmaya*” kendi yaşantılarını kullanarak gerçekleştirirler. Kendi yaşantıları ile ilgili olarak; sergi konusu ile ilgili özel bilgilerini, müzede nasıl davranılacağına ilişkin beklentilerini ve ilişkileri ile gelenekler ve kişisel becerilerini içeren geçmiş yaşam durumlarını bu süreçte kullanırlar (Hooper-Greenhill & Moussouri, 2001; McManus, 1993).

Sosyo-kültürel öğrenmeler: Müze öğrenmelerinin nasıl gerçekleştiğine dair ikinci model, öğrenmelerin sosyal etkileşimlerle gerçekleştiğini öne sürmektedir. Bu etkileşimler; diğerleri ile konuşmayı, onları dinlemeyi ve izlemeyi içerir. Müzelerde grupla öğrenmeler, aile, arkadaşlar veya okul grupları gibi refakatçilerle gerçekleşir. Bu süreçte bireyler birbirlerini, ortak tarih ve bilgi oluşturma yoluyla kendi müze yaşantılarını yorumlamak için kullanırlar. Bu gruplar; dili, bilgi temelini ve kültürü paylaşılan öğrenme ya da yorumlama toplulukları hâline de gelirler (Allen, 2002).

Fiziksel ortamdaki kaynaklanan öğrenmeler: Müzenin fiziksel ortamı, müzede sergilenen fiziksel nesnelere ile öğrenmeyi etkiler. Müzeler gerçek objelere

ulaşılabilmesi nedeniyle önemli öğrenme ortamlarıdır (Falk & Dierking, 2000). Müzede öğrenme, bu gerçek objelerle birebir etkileşimle geçirilen yaşantılar ile gerçekleşmektedir.

Bu modeller doğrultusunda, müze deneyiminin çocuklar açısından, sadece müzede gezme ve müze eğitim etkinliklerine katılma ile sınırlı olmadığı söylenebilir. Anlamlı öğrenme yaşantıları için, müze öncesi çocukların içsel motivasyonlarının sağlanması, ön bilgilerinin belirlenerek desteklenmesi, müze sonrası değerlendirme çalışmaları ve duyularını kullanabilecekleri ortamlarda sosyal etkileşimlerine fırsat verilmesi gerekmektedir (Ellenbogen, 2002). Tüm bunların gerçekleştirilebilmesinin ise uygun planlamaları gerekli kıldığı düşünülmektedir.

2. Müze Deneyimlerinin Planlanması

Çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak, belirlenen amaç ve kazanımlar doğrultusunda, çocukların müze deneyimleri planlanmak durumundadır (Falk & Dierking, 2002). Bu planlama, müzeye gitmeden önce yapılacakları, müze ortamında ve müzeden döndükten sonra (Miles, 2002; Pöhlmann, 2007) yapılacakları kapsayacak şekilde üç aşamalı bir süreci gerektirir (Şekil 1).

Şekil 1. Müze Deneyimi Planlama

A. Müzeye Gitmeden Önce

Müzeye gidilmeden önce yapılan planlama ve çalışmalar çocukları, ilgilileri ve koşulları hazırlamayı sağlamak amacıyla yapılır (Falk & Dierking, 2002). Bunlar;

Gidilecek müzenin belirlenmesi: Her şeyden önce, belirlenen amaç doğrultusunda yararlanılabilecek en uygun müzenin belirlenmesi gerekmektedir.

Müzeye gidecek grubun belirlenmesi: Müzeye gidecek grubun belirlenmesi bir diğer önemli konudur. Müze gezisinden verimli sonuç alınabilmesi için bir seferde

müzeye gidecek çocuk sayısının sınırlı (20-25 çocuk) tutulması gerekmektedir. Çok kalabalık gruplarla yapılan müze gezilerinden verimli sonuç alınması zordur. Müzeye gidecek çocuk sayısının belirlenmesi ile birlikte geziye katılacak yetişkinlerin de (*yönetici, öğretmen, anne, baba, yardımcı personel gibi*) belirlenmesi gerekir (Kelly, 2007).

Müze ile ilgili bilgi toplama: Gidilecek müzenin özellikleri, ziyaret saatleri, müzede sergilenen eserler, müzenin eğitim çalışmalarının olup olmadığı, gibi konularda bilgi edinilmesi ziyaret öncesi yapılması gereken çalışmalardandır. Bu tür bilgilerin elde edilmesinin yanı sıra, çocuklarla müzeye gidilmeden önce, müze galerinin görülmesi, müze yetkilileri ile görüşülmesi, müze kurallarının öğrenilmesi, varsa eğitim atölyelerinin incelenmesi ve müze eğiticileri ya da küratörleri ile tanışılması sağlıklı ve gerçekçi planlamalar yapılabilmesi açısından önemlidir.

Gezi planı hazırlanması: Müzeye gidecek grubun ve gidilecek müzenin özellikleri dikkate alınarak gezi planı ve programı hazırlanır. Bu planlama da; gidilecek müze, gezinin amaçları, yapılacak hazırlıklar, gezi tarihi, gezinin başlama ve bitiş zamanı geziye gidiş dönüşün nasıl yapılacağı, araç temin edilmesi gerekiyorsa aracın cinsi, sayısı, gezinin nasıl değerlendirileceği, gezi öncesi yapılması planlanan çalışmalar varsa (drama, oyun, resim, anket gibi) belirtilmesi. Çocukların getirmesi gerekli görülen beslenme, su, malzeme vb. belirtilir. İyi yapılan bir planlama ile sorunsuz bir gezi gerçekleştirilebilir.

Gezi için izin alınması: Müzeye yapılacak gezi için ilgili birimlerden (*okul idaresi, milli eğitim müdürlükleri*) ve velilerden yazılı izin alınması gerekmektedir. Müzelerin uygulamalarına göre, gidilecek müzeden de izin almak gerekebilir.

Müze rezervasyon yaptırma: Müze yapılacak gezi ve incelemenin tarihi, saati, süresi ile müzenin çocuklara yönelik eğitim çalışmaları varsa hangi çalışmalara katılım sağlanacağı müze yetkilileri ile karşılıklı olarak belirlenir.

Ön yaşantılar planlama: Müzeye gitmeden önce müze gezisine hazırlık çalışmaları yapılır. Bu bağlamda; çocuklara gidilecek müze hakkında kısa bilgiler verilebilir, müzeyi tanıtan kitapçık, broşür gibi dokümanlar çocuklarla birlikte incelenebilir, yaratıcı ve eleştirel düşüncelerine yönelik sorularla (*Neden vardır müzeler? Müzeler ne için yapılmıştır? gibi*) çocukların müze kavramı sorgulatabilir. Yaratıcı drama, öykü tamamlama, sanat etkinlikleri gibi çalışmalarla ön yaşantılar oluşturularak müzeyle yönelik ilgi ve merak uyandırılabilir, motivasyonları artırılabilir. Müzede bulunan herhangi bir nesnenin yola çıkılarak o nesnenin neden orada bulunduğu gibi konuların tartışılması ile çocukların zihinlerinde müzeyle ilişkin

sorular oluşturulabilir. Yapılan bu tür çalışmalarla çocukların müze gezisine hazırlanması sağlanır (Ausubel, 1974).

Yapılacak çalışma hakkında grubun bilgilendirilmesi: Müze gezisine katılacak olanlara, müzeye gidiş ve dönüşte dikkat edilecek noktalar ile gidilecek müzede uyulacak kurallar açıklanır/dramatize edilir. Müzeye gidecek çocuklar küçük gruplara ayrılarak grup rehberleri ya da liderleri belirlenir. Müzede not almak ve doküman toplamak için gerekli malzemeler (*fotoğraf makinesi, bloknot, kalem gibi*) temin edilir ve nasıl kullanılacağı açıklanır. Yaka kartı, beslenme vb. konularının nasıl çözümleneceği açıklanır.

Destek hizmetlerin sağlanması: Müze gezisine katılacak diğer öğretmen ve velilerle işbirliği yapılarak, kimlerin hangi çocuk gruplarına rehberlik edeceği ve ne tür sorumluluklar üstlenecekleri belirlenir. Müze eğitimcileri ile işbirliği sağlanır.

Müzede yapılacak çalışmalarla ilgili doküman hazırlama: Müzeye gitmeden önce, müzede bulunan eserlerle ilgili hikâyeler araştırılıp öğrenilebilir, çalışma yapıları hazırlanabilir. Çocuklara sorulacak sorular hazırlanarak, drama vb. çalışmalar planlanabilir. Yapılacak çalışmalar için gerekli malzemeler temin edilerek hazırlanır.

Ulaşım aracının sağlanması: Müzeye gitmek için ulaşım aracı gerekiyorsa, çocukların güvenli bir şekilde gidip gelmelerini sağlayacak araç temin edilir.

Gezi giderlerinin belirlenmesi: Varsa müzeye giriş, eğitim etkinliklerine katılma vb. ücretler ile ulaşım giderleri belirlenerek temin edilme yoluna gidilir.

B. Müze Ortamında

Müze ortamında çocuklar; müze eğitim etkinliklerine katılarak ya da ilgileri ve önceden yapılmış planlamalar doğrultusunda müzeyi gezerek, nesnelere ile aktif biçimde çalışma, gözlem ve inceleme fırsatı bulabilirler. Bu alternatif öğrenme yollarından yararlanırken bazı hususlara dikkat edilmesi gerekir.

Müze eğitim etkinliklerine katılma: Yapılan planlamalar doğrultusunda, gidilen müzede sürdürülen eğitim etkinliklerine (*genellikle bir nesneye, döneme, düşünceye odaklanan atölye çalışmaları*) katılım sağlanır. Ancak bu planlama ve katılımlarda çocukların ilgi ve istekleri doğrultusunda değişiklikler yapılabilir. Müzelerdeki eğitim etkinliklerine katılımda, olabildiği kadar çok duyurunun kullanılmasına ve çocukların deneyim oluşturmalarına olanak sağlayacak etkinliklerin seçilmesine dikkat edilmelidir. Eğitim etkinliklerinin tümüne katılım

gerekmez. Aynı zamanda, her çocuğun eğitim etkinliklerinin tümüne katılmak zorunda olmadığı da göz ardı edilmemesi gereken hususlardan biridir.

Çocukların ilgileri ve planlamalar doğrultusunda müzeyi gezme: Eğitim etkinlikleri bulunmayan ya da sadece müze galerilerinin gezilmesinin planlandığı durumlarda, bir seferde tüm galerilerin gezilmesi ve galerilerdeki tüm nesnelere görülmesi gerekli değildir. Çocukların dikkat sürelerinin sınırlı olması ve ilgilerinin çabuk dağılacığı göz önünde bulundurularak, çocukların ilgileri ve planlamalar doğrultusunda her seferinde belirli galerilerdeki farklı nesnelere odaklanılmalıdır. Çocukların müzeye geldikleri kişiler tarafından, “*sırayı bozma, sıradan ayrılma, ellerini bırakma, çabuk ol, oyalanma*” gibi uyarılarıyla müzeyi hızlıca dolaşmaları ya da çocukların “*sıkıldım, yoruldum, acıktım, ben buna bakmak istiyorum*” gibi ifadeleri dikkate alınmayarak tüm çocukların aynı sürede aynı salonları gezmeye zorlanmaları müzelerin eğitsel kazanımlarıyla örtüşmemektedir. Çocukların bilgiyi kendilerinin yapılandırmasına ve öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarına olanak tanımak gerekmektedir. Bu şekilde çocuklar, bilinenler ile sorgulama yoluyla elde edilen yeni bilgi ve deneyimler arasında bağlantı kurarak, etkin bir biçimde anlam oluşturmaktadırlar (Twigg, 2010, s.41).

Müzedede dolaşırken tüm çocukların aynı anda aynı yerde bulunmaları gerekmez. Bunun yerine müzeden daha iyi yararlanabilmek için çocuklar küçük gruplara ayrılarak farklı galerileri dolaşabilirler ya da bir grup dinlenirken, diğer grup başka bir galeri de bulunabilir daha sonra grupların yerlerinin değiştirilmesi yoluna gidilebilir (Resim 1-2).

Resim 1. Küçük bir grup farklı galerileri geziyor (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Resim 2. Bir grup çocuk dinleniyor (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Müze galerilerinin, bireysel ya da küçük gruplar halinde gezilmesi sırasında, çocukların ilgilendikleri nesnelere odaklanmalarına fırsat verilmesi gerekmektedir. Çünkü çocuklar; duyularını kullanarak bir nesneyi algılar. Algıladıklarını, istedikleri bir formla ya da dille ifade eder ve bu yolla nesneyi ve özelliklerini öğrenirler. Çocukların müzede sergilenen eserleri incelemelerine, kopyalarına dokunmalarına, soru sormalarına fırsat verildiği zaman, müzelerin eğitsel amaçları arasında yer alan nesnelere tanıma, onlarla ilgili yargıda bulunma, yorumlar yapma, daha önceki bilgileri ve deneyimleri ile ilişkilendirme, karşılaştırma yapma, eleştiride bulunma gibi kazanımlarla çıkarımda bulunarak, öneriler getirebilirler (Resim. 3-4-5-6-7).

Resim 3. Bunları kim yapmış? (Bochum Alman Madencilik Müzesi)

Resim 4. Bunlar ne? (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Resim 5. Bunlar insan kemigi mi? (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Resim 6. Bunları buraya nasıl getirmişler? (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Resim 7. Gerçek mi? (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Müzelerde bulunan objeler, sistematik bir biçimde sergilenmektedir. Çocukların müze salonlarını doğru bir kronoloji ve bilgilendirme ile deneyimlemeleri için yapılan yönlendirmelerin dikkate alınması, gerektiğinde müze ilgililerinden destek alınması geziyi kolaylaştıracaktır.

Müzedede eğitim gerçek nesnelere üzerinden yapılır. Dolayısıyla önceden yapılan planlamalar bu nesnelere eğitim fırsatına dönüştürülebilir (Resim 8).

Resim 8. Öğretmen soruyor, “bütün başlar aynı mı?” (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Okul grupları ile yapılan müze gezilerinde bazen, çocukların sıra yapılarak ve bu sırayı hiç bozmayacak şekilde (*arkadaki çocuğun önündeki çocuğun omzuna elini koyarak yürümesi, giysisinden tutarak yürümesi ya da başından ve sonundan öğretmenlerin tuttuğu, düğümler atılmış kalın bir ipin, her bir düğümünden bir çocuğun tutarak yürümesi gibi*) uygulamalarla dağılmadan müzenin tüm galerilerini

hızlı bir şekilde gezdikleri görülmektedir. Bu tür uygulamalar çocukların bireysel ilgileri doğrultusunda incelemelerini, keşfetmelerini, odaklanmalarını sınırlandırabilir.

Piaget (1962), çocukların keşfetme özgürlüğüne sahip olması gerektiğini vurgular ve nesnelerin sadece keşfedildiği sürece değer kazandığını, gözlemlendiği sürece anlaşılabilirliğini belirtir (Shabbar, 2001). Çocuklar, ancak özgür oldukları ortamlarda, yalnız başlarına, akranları ya da yetişkinlerle birlikte yaşadığı deneyimler sayesinde anlama, öğrenme, bilme ve keşfetmenin zevkine varacaklardır. Çocuklara bu olanağın sağlanması gerekmektedir. Bu sayede çocuklar bilgi edinmede oyun, gözlem ve duyularını etkili bir şekilde kullanabilirler. Müzedeki nesnelerle, oyun oynama, drama, tahminde bulunma gibi anlık deneyimler sergileyebilirler (Resim. 9).

Resim 9. Bizim evimiz şurada (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Çocukların, derinlemesine düşünme, yorum yapma, nesnelere ve olaylar hakkında özümlemeler yapabilmeleri için onların aktif olabilmelerine olanak sağlanabilir.

Müze kurallarına uyma: Müzede sergilenen objelerin zarar görmemesi için (objelerin yangın, hırsızlık, ısı, nem ve toz gibi koşullardan) müze yönetimleri çeşitli önlemler almaktadır. Bunların yanı sıra müzelerdeki objelerin korunması için müze ziyaretçilerinin de uymak zorunda olduğu bazı kurallar vardır. Bu kuralların neler olduğu öğrenilerek uymaya özen gösterilmesi gerekir. Nedenleri açıkladığı zaman çocuklar kurallara uyma konusunda isteklidirler. Çocukların kurallara uyumu ve davranışları bilişsel gelişimleri ile paralellik gösterir. Piaget'e (1962) göre, çocuklarda yanlış doğru ilişkileri ve kuralların yorumlanma biçimleri yaşlara bağlı olarak farklılık gösterir. Piaget'in dışı bağlı dönem olarak ifade ettiği 6-10 yaşına

kadar olan dönemde çocuklar için kurallar değişmez gerçeklerdir, her hal ve koşulda herkesin bu kurallara uymasını beklerler (Atkinson, et al., 1999). Bu dönemde çocuklar “kural koyan kişi yoksa uymasam da olur” anlayışından çok kendi düzenlemelerini yapma ve o kurallara uyma davranışı gösterirler. Ünal’ın (2012) yaptığı bir çalışmada gözlemlendiği gibi, müzede annesi ile dolaşan altı yaşındaki bir çocuğun, fotoğraf çekmek yasak işareti bulunan bir bölümde, fotoğraf çekmek isteyen annesine fotoğraf çekmek yasak işaretini göstererek, “anne çekmek çok yasak” diyerek uyarması bu bağlamda somut bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Bir nesnenin algılanması; dokunma, koklama, bakma gibi duyu yoluyla gerçekleşir. Ancak, bu duyu yollarının hepsinin bütün nesnelere gerçekleşmesi olanaklı ya da istenik değildir. Çünkü dokunulması, fotoğrafının çekilmesi gibi uygulamalar bazı nesnelere zarar verebilir. Dolayısıyla eserlerin korunmasına yönelik olarak yapılan uyarıların dikkate alınması gerekir (Resim, 10).

Resim 10. Burada fotoğraf çekilebilir (Antalya Arkeoloji Müzesi)

Müze eğitimcileri ya da küratörleri ile işbirliği yapma: Müze eğitim etkinliklerine katılmak, müzenin gezilmesinde rehberlik edilmesi ya da çocukların sordukları soruların cevaplarını ilgili kişilerden almalarını sağlamak üzere, varsa müze eğitimcileri ve küratörleri ile işbirliği yapılır. Ayrıca çocuklara müze etkinliklerine katılmaları için “katılım belgesi” verilmesi planlanabilir.

Müze ziyareti sırasında bu planlamalar ve uygulamaların yanı sıra, yetişkinlerin (öğretmen, ebeveyn gibi) çocuklarla ilişkilerinde; esnek ve sabırlı olmaları, müzede bulunan nesnelere çocukların gerçek yaşamları arasında ilişki kurmalarına fırsat vererek bağlantı oluşturarak somutlaştırmaya çalışmaları, çocukları yaratıcı ve

eleştirel düşünmeye zorlayacak açık uçlu sorular sormaya özen göstermeleri ve onları gördükleri her şeyi sorgulamaları için cesaretlendirmeleri gerekir (Artut, 2004, s.95).

C. Müze Gezisinden Sonra

Müzeye yapılan gezi sonrasında, sürecin değerlendirilmesi ve deneyimlerin paylaşılması; müzede oluşturulan ürünlerin sergilenmesi, müze deneyimlerine dayalı yeni ürün ve çalışmaların, aynı zamanda planlanan ve uygulanan eğitim süreçleri arasındaki tutarlılığın ortaya konulması, yeni gereksinimlerin neler olduğunun belirlenmesi ve yeni planlamaların yapılmasını gerektirir. Bu çalışmalar, çocukların farkındalıklarını artırarak onların düşünsel becerilerine, paylaşma, kendini ifade etme, iletişim becerileri ve yaratıcılıklarının gelişiminde önemli kazanımlar sağlar.

Müze gezisi sonrası yapılan değerlendirme, gezi sürecinin gözden geçirildiği, kazanımların pekiştirildiği çok yönlü ve önemli bir aşamadır. Bu değerlendirme; gezi ile ilgili sohbet, müze deneyimlerinin düşünsel sonuçlarının ortaya konulması, müzede oluşturulan ürünlerin sergilenmesi, yeni planlamaların yapılmasını kapsayacak şekilde gerçekleştirilebilir. Bunlar;

Gezi ile ilgili sohbet: Müzeye yapılan gezi dönüşünde, gözlemlerin, düşüncelerin ve öğrenilen bilgilerin paylaşarak çocuklarla birlikte sürecin değerlendirilmesi, çocukların gelişimlerine sağlayacağı kazanımların yanı sıra onların değerlendirmeyi öğrenmeleri açısından da önemlidir. Bu nedenle, gezi dönüşü bütün grup bir araya toplanır, gezinin değerlendirilmesi ve deneyimlerin paylaşılması amaçlı bir sohbet gerçekleştirilir. Açık uçlu sorular aracılığıyla, müzeye yapılan gezinin beklentileri ile örtüşen/örtüşmeyen yanları, müzede hangi eğitim etkinliklerine katıldıkları, hangi eserleri gördükleri, müzeye giderken ya da müze ortamında gördükleri/yaptıkları, onları mutlu eden, şaşırtan, güldüren, eğlenceli buldukları, beğendikleri, hoşlandıkları, gibi konularda çocuklarla beraber değerlendirme yapılır. Nedenleri üzerinde durulur. Müzede çocukların sorduğu sorular ya da onlara yöneltilen yanıtlanamayan sorular gözden geçirilir, tartışılır, çocuklar yeni araştırmalara yönlendirilir. Ayrıca, bu süreçle ilgili olarak paylaşmak istedikleri mutlu ya da üzücü bir olayın olup olmadığı ya da gezide gözlenen olumlu davranışlar hakkında konuşulabilir.

Müze deneyimlerinin düşünsel sonuçlarının ortaya konulması: Çocukların aldıkları notların, çekilen fotoğrafların, edindikleri deneyimlerin; hikâye, resim, sanat çalışmaları, yaratıcı drama, kompozisyon, tartışma, mektup, gazete haberi, afiş/poster hazırlama, sergi düzenleme, kendi müzelerini oluşturma vb. uygulamalar yoluyla birbirleriyle ve aileleriyle paylaşılması sağlanabilir.

Müze çalışmalarında ortaya çıkarılan ürünlerin sergilenmesi: Müze eğitim etkinliklerinde yapılan resim, mask, heykel gibi çalışmalar varsa bunlar okulda sergilenebilir.

Yeni planlamaların yapılması: Bu aşamada, müzeye yapılan gezinin, planlanan ve uygulanan süreçleri arasındaki tutarlılığın ortaya konulması, yeni gereksinimlerin neler olduğunun belirlenmesi ve yeni planlamaların yapılması sağlanabilir.

Müze Eğitiminde/Deneyiminde Kullanılabilecek Yöntemler

Müzelerde, müzenin özelliğine göre, farklı yaş gruplarındaki çocuklara hitap edecek, farklı uygulamaların yer aldığı öğrenme ortamlarından yararlanılabilir (Hein, 1998., Abacı &Usbaş, 2011). Bunlar;

1. **Rehberli gezi:** Müze gezileri bir uzman rehber eşliğinde gerçekleştirilir. Bu tür gezilerde bir tema üzerinden hareket etmenin, çocukların sınırlı olan dikkatlerinin konu üzerine odaklanılmasına katkı sağlayabilir.
2. **Atölye çalışması:** Farklı konseptlerle oluşturulan atölye çalışmaları örneğin: çömlek yapım atölyesi, arkeolojik kazı gibi atölye çalışmaları çocukları sadece izleyen konumdan çıkarıp, onlara yaparak yaşayarak deneyimleme olanağı sunabilir.
3. **Gözlem defterleri:** Bu çalışma kapsamında, müzede bulunana nesnelere ait fotoğraflar, eşleştirme çalışmaları ve çocukların resim çizebilecekleri boşluklar bulunur. Bu tür gözlem defterleri, çocukların müze gezisini aktif hale getirebilir.
4. **Dokunma oturumu:** Dokunma oturumları müzede yer alan çocukların dokunmasına uygun bir nesne ile ya da müzede bulunan nesnelere bir kopyası ile yapılandırılan çalışmadır. Bu çalışmada, uygun bir ortamda çocuklar daire şeklinde oturur. Eline nesneyi alan çocuk ona dokunarak hissettikleri ile ilgili duygularını dile getirir. Nesneyi yapanlar, kullananlar hakkında düşüncelerini paylaşır. Aynı zamanda o nesnenin müzeye gelene kadar nasıl bir süreç geçirmiş olabileceğini anlatır. Böylece çocuklar kendilerini farklı biçimlerde ifade etme olanağı bulabilirler.
5. **Drama ve rol oynama:** Çocukların yaşayarak öğrenmelerinde en etkili yöntemlerden olan drama ve rol oynama sırasında çocuklar, özel olarak düzenlenen yaşantılarla, soyut kavramları somut bir şekilde hissetme ve anı yaşama olanağı bulabilirler.

6. **Müze avı:** Müzede bulunan bir nesne ya da yapıtın verilen ipuçlarından yola çıkılarak müze galerilerinde çocuklar tarafından bulunmasını esas alan bir çalışmadır. Bu çalışma çocuklara araştırma ve keşif olanağı sunması bakımından etkin olarak kullanılabilir.
7. **Öykü anlatma:** Müzede yer alan bir nesne ile ilgili başlatılan bir öykünün çocuklar tarafından tamamlanması ya da adının konulması şeklinde yapılandırılabilir.
8. **Bir sanat eseri karşısında tartışma:** Bir sanat eseri hakkında çocuklara yöneltilen sorularla onların sanat eseriyle etkileşime geçmeleri ve anlam ifade etmesi sağlanır. Örneğin: Sanat eserinde hangi renk daha çok kullanılmış gibi.
9. **Sanat çalışması:** Boyama, kolaj, yoğurma malzemeleri ile çalışma gibi sanat çalışmaları yolu ile çocuklar, öğrenme, yaratma ve düşünme boyutlarını bir araya getirirler. Uygun planlamalarla sanat çalışmalarına müze deneyimi öncesi, müzede ve müzeden döndükten sonra da yer verilebilir.

SONUÇ

Etkili bir müze deneyimi sürecinin nasıl planlanması gerektiğinin ortaya konulması amacıyla planlanan bu çalışmada; eğitim ortamı olarak müzelerin işlevi, müzelerde öğrenmenin nasıl gerçekleştiği, müze deneyimlerinin planlanmasında; müzeye gitmeden önce, müze ortamında ve müzeden döndükten sonra yapılacaklar ile müze eğitiminde/deneyiminde kullanılabilecek yöntemlere yer verilmiştir.

Bir eğitim ortamı olarak, müzeler ve çocukların müzede deneyimleri; çocukların gözlem, inceleme sorgulama, eleştirel düşünme, sonuç çıkarma, yaratıcılık gibi becerilerinin geliştirilmesine fırsatlar sunar. Bu ortamlarda çocuklar nesnelere ve kendi deneyimlerini, gelişimsel düzeylerine göre, inanç ve değerleri üzerinden yorumlarlar (Ünal, 2012). Günümüzde eğitimsel önemi kabul gören müzelerdeki deneyimlerin çocuklar açısından anlamlı öğrenme yaşantısı oluşturması gerekir. Sadece müzede gezme ve müze eğitim etkinliklerine katılma ile sınırlı tutulan ve iyi bir planlama yapılmayan müze gezileri, belirlenen amaçlara ulaşmada yetersiz kalmaktadır.

Sonuç olarak, iyi bir planlama (müze öncesi, müzede ve müze sonrası), uygun düzenlemeler, müze kurallarına uyma ve çocuklara doğru yaklaşımlarla müze deneyimlerinin; çocukların, araştırma, keşfetme, merak, inisiyatif kullanma, yaratıcılık, önceki bilgilerini kullanma, sorgulama, karşılaştırma, destekleme, eleştirel düşünme, akıl yürütme gibi zihinsel süreçleri ile estetik zevklerinin gelişmesinde ve kendilerini ifade etmelerinde fırsatlar sunarak onların kültürel eserlere sahip çıkma,

koruma, saklama ve müze gezme bilinci edinmelerine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, çocuklar açısından eğitimsel önem taşıyan müze deneyimlerinin sadece bir gezi olmaktan daha fazlası olarak eğitim öğretim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Bu bağlamda; öğretmen yetiştiren fakültelerin eğitim programlarına müze eğitimine ilişkin dersler konulabilir. Her eğitim düzeyindeki çocukların devam ettiği kurumların (Okul öncesi, ilkokul, ortaokul gibi) eğitim programının içinde müze eğitimi programının dengeli bir şekilde yer almasını sağlayacak planlamalar yapılabilir. Ayrıca müze deneyimlerinin eğitimsel sonuçları ile çocuklara olan gelişimsel katkılarını ortaya koyan çalışmalar planlanabilir.

KAYNAKLAR

- Abacı, O. (2003). Müze ve eğitim. İçinde K. Akmehtem (Ed.), *Eğitim ortamı olarak müzeler*. (s. 1–16). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi.
- Abacı, O. (2005). *Çocuk ve müze*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Abacı, O., Usbaş, H. (2011). Okulöncesi çocuk ve müze. İçinde M. Ormanhoğlu Uluğ ve G. Karadeniz (Ed.). *Okulöncesi çocuk ve...* (s. 359-383). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Allen, S. (2002). Looking for learning in visitor talk: A methodological exploration. In: G. Leinhardt, K. Crowley & K. Knutson (Hrsg.), *Learning Conversation In Museums* (pp. 259-303). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atkinson, Rita. L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem. D.J., Nolen-Hoeksema, S. (1999). *Psikolojiye giriş*. (Çev. Yavuz Alagon). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ausubel, D. P. (1974). *Die Psychologie des Unterrichts*. Weinheim: Beltz.
- Ellenbogen, K.M. (2002). Museums in Family Life: An Ethnographic Case Study. In: G. Leinhardt, K. Crowley & K. Knutson (Eds.), *Learning Conversations in Museums* (pp. 81-101), Mahwah: Erlbaum.
- Falk, J.H. & Dierking, L.D. (2000). *Learning from Museums. Visitor Experiences and the Making of Meaning*. Walnut Creek: AltaMira Press.

- Falk, J.H. & Dierking, L.D. (2002). *Lessons Without Limits. How Free-Choice Learning is Transforming Education*. Walnut Creek: AltaMira Press.
- Hein, G.E. & Alexander, M (1998). *Museums Places of Learning*. Washington: American Association of Museums Education Committee.
- Hein, G. E. (2004). John Dewey and museum education. *Curator*, (47),4, 413–427.
- Hooper-Greenhill, H. & Moussouri, T. (2001). *Visitors' Interpretative Strategies at Nottingham Castle Museum and Art Gallery. Making Meaning in Art Museums 2*. Leicester: Research Centre for Museums and Galleries.
- ICOM (2012). *Museum Definition*. Erişim. 11.02.2012. <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>
- Kelly, L. (2007). *The Interrelationships between adult museum visitors' learning identities and their museum experiences*. Sydney: University of Technology.
- McManus, P. (1993). Memories as indicators of the impact of museum visits. *Museum Management and Curatorship*, 12(4), 367-380.
- Miles, R.S. (2002). *The Design of Educational Exhibits*. London: Routledge
- Oruç, B., Altın, N. B. (2008). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 125-141.
- Pöhlmann, W. (2007). *Handbuch zur Ausstellungspraxis von A-Z. Berliner Schriften zur Museumsforschung. Band 5*. Berlin: Gebr. Mann Verlag.
- Shabbar, N. (2001). Çocuklar için müze eğitimi. İçinde B. Madran (Ed.) *Kent, toplum, müze.*(ss.68-74) İstanbul: Tarih vakfı.
- Twigg, V. V. (2010). Teachers' practices, values and beliefs for successful inquiry-based teaching in the International accalaureate primary years programme. *Journal of research in international education*. 9(1), 40-65.
- Ünal. F. (2012). Observation of object preferences of interest by children aged between 4 and 8 in museums: Antalya museum examples, *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 51, 362–367.